

Лекція 3 ПОНЯТТЯ ПРО РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

3.1. Ресурсозбереження як наука.

Цілі, завдання ресурсозбереження

Ресурсозбереження розглядається у вузькому сенсі як заходи щодо вишукування резервів на основі зниження відходів і втрат.

Ресурсозбереження - це основна результуюча частина НТП, що представляє собою еколого-соціально-економічний ефект, отриманий за рахунок раціоналізації споживання ресурсів.

Сутність ресурсозберігаючої діяльності полягає в комплексному використанні ресурсів, максимальному усуненні всіх видів втрат, якомога повнішому залученні в господарський оборот вторинних матеріальних і енергетичних ресурсів.

Центральними ланками ресурсозбереження є економіка, техніка, технологія і екологія, оскільки ресурсозберігаючий підхід передбачає реалізацію цілого комплексу завдань, що охоплюють ці чотири області знань (рис. 1).

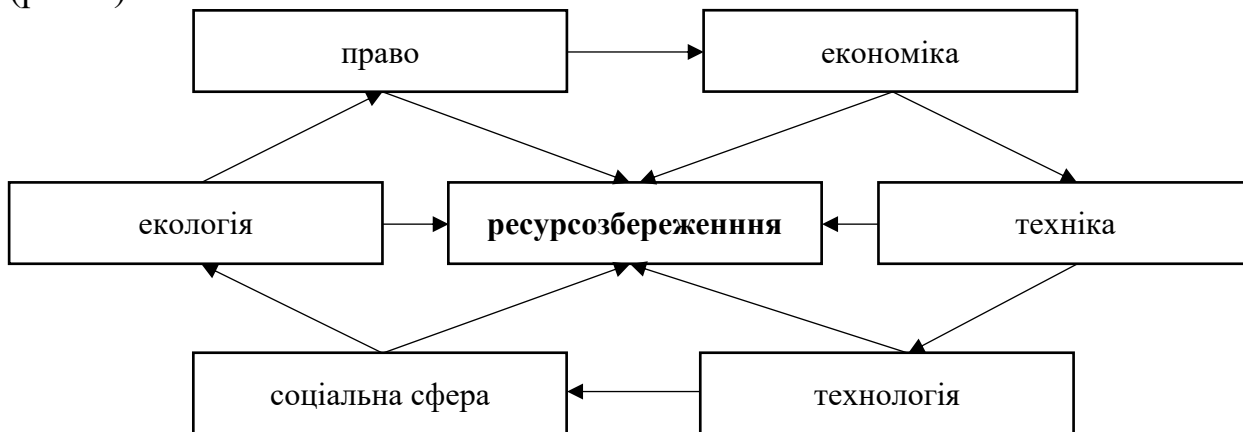

Рис. 1. Основні ланки ресурсозберігаючого розвитку галузей

1. Економічна задача: визначення ефективних форм організації виробництва, постійний облік наявності, руху і витрачання ресурсів, управління витратами, впровадження прогресивних стимулів економії ресурсів, політики ціноутворення і збуту.

2. Технічне завдання: науково обґрунтований вибір ресурсоекономічних технічних засобів на стадіях виробництва і експлуатації з оптимальними показниками довговічності, безвідмовності, ремонтпридатності і зберігання.

3. Технологічне завдання: розробка безвідходних і малоопераційних технологій, що забезпечують при мінімальному споживанні ресурсів формування необхідних якісних характеристик продукції, що виробляється.

4. Екологічна задача: встановлення гармонійної взаємодії агропромислового виробництва з навколишнім середовищем на основі відновлення ґрунтової родючості, енергоресурсів, водного балансу і мінеральних ресурсів.

Нова парадигма ресурсозберігаючого функціонування економіки зовсім

не означає повну відмову від традиційних факторів техніко-технологічного впливу в галузях, а скоріше націлена на стійку рівновагу еколого-соціально-економічної системи та успішне вирішення всіх перерахованих завдань ресурсозбереження шляхом поєднання технологічних і науково обґрунтованих прийомів розвитку галузей.

3.2. Необхідність ресурсозбереження в галузі

Великою помилкою є думка про те, що ринкові закони самостійно здатні стимулювати ресурсозберігаючі процеси в економіці. Без цілеспрямованої національної ресурсозберігаючої політики просто неможливо досягнення позитивних результатів в напрямку сталого і раціонального використання природних ресурсів, а особливо по відношенню до такої тонкої сфери як сільське господарство. Тут економічні проблеми поглиблюються складною екологічною обстановкою, зростанням антропогенних навантажень на природні ресурси і виснаженням ресурсного потенціалу.

Світовий досвід переконливо показує, що абсолютна комерціалізація сільського господарства, підпорядкована лише закону максимального прибутку, супроводжується негативними еколого-соціальними наслідками. Наприклад, на думку ряду вчених, запаси нафти будуть вичерпані в 2025 р, природного газу в 2030 р.; в середньому щорічно мінералізується до 2,5 т / га запасів гумусу в ґрунті, а витрата чистої води досягає граничного рівня 40% від сталого річкового стоку. Крім того, більшість вітчизняних сіл мають невлаштовану соціальну інфраструктуру, а населення відчуває постійну напруженість, обумовлену низькою заробітною платою і незадовільним станом сільської медицини.

З іншого боку АПК базується на невичерпних і щорічно поновлюваних ресурсах, тому за умови налагодження ресурсозберігаючого агропромислового виробництва можливе досягнення стійкого економічного зростання в цьому секторі. Як відомо, в даний час світове сільське господарство йде по шляху біологізації виробництва, при широкому впровадженні біотехнологій і мінімізації техногенного впливу. Ці світові тенденції будуть в певній мірі сприяти розвитку вітчизняного АПК, що є по суті екологічно чистим, і стимулювати перехід на ресурсозберігаючі принципи виробництва з неодмінним виходом на зовнішні аграрні ринки.

В даний час вітчизняне сільське господарство знаходиться в системній кризі, що, по-перше, проявляється у високій собівартості аграрної продукції, яка не перекривається виручкою від реалізації; по-друге, в зниженні ґрунтової родючості, генетичного потенціалу сільськогосподарських культур і тварин; по-третє, в інформаційній ізольованості сіл. Зберігання, транспортування, переробка і реалізація сільськогосподарської продукції завжди були найслабшими ланками всього АПК. В результаті зневаги до принципів ресурсозбереження відбулося скорочення виробничого потенціалу агропромислової сфери країни, зростання ресурсоємності продукції і погіршення еколого-соціальної обстановки на селі.

Аналіз передового досвіду свідчить про те, що економічна ефективність

будь-якого з підприємств АПК залежить не стільки від розмірів ресурсного потенціалу, скільки від уміння з максимальною віддачею використовувати наявні в їхньому розпорядженні ресурси, тобто від розвитку ресурсозберігаючих процесів на підприємствах. В силу того, що в сучасному агропромисловому виробництві негативні економічні, соціальні та екологічні процеси тісно переплетені і взаємопов'язані, виходом із кризового стану є розробка принципово нових рішень, що поліпшують еколого-соціально-економічну систему в цілому. Ключовим напрямком в досягненні цієї мети виступає ресурсозбереження на всіх стадіях відтворювального процесу агропромислового виробництва.

У нинішніх умовах основна частина підприємств АПК продовжує застосовувати ресурсомісткі технологічні процеси і застарілий МТП, а також неефективні форми організації праці. Очевидно, головна причина цього полягає в кризовому фінансовому становищі галузі. Разом з тим, істотно стримують розвиток ресурсозберігаючих процесів в системах АПК та інші фактори, а саме: недостатня розробленість загальної теорії ресурсозбереження, відсутність методологічного обґрунтування пріоритетних напрямків економії ресурсів, стихійний характер інноваційної діяльності на підприємствах і суперечливість її інформаційного, а також правового забезпечення.

Без цілеспрямованої державної ресурсозберігаючої політики просто неможливо досягнення позитивних результатів в напрямку сталого і раціонального ресурсозбереження, а особливо по відношенню до такої тонкій сфері, як сільське господарство.

В даний час світове сільське господарство йде по шляху біоекологізації виробництва при широкому впровадженні біотехнологій і мінімізації техногенного впливу. У зв'язку з цими явищами ресурсозбереження в АПК покликане виконати три основні функції: економічну, соціальну і екологічну. Економічна функція полягає в зниженні питомих витрат ресурсів і отриманні найбільшого прибутку за рахунок збільшення продажів продукції навіть за умови зниження рівня цін. Соціальна роль полягає в задоволенні потреб суспільства в якісних продуктах харчування по порівняно доступними цінами реалізації. Екологічна функція полягає в переході на принципи раціонального природокористування і оптимізації навантажень на сферу проживання за рахунок стійкого відтворення ресурсів і безвідходності технологічних процесів.

Питання для самоконтролю

- 1) Що таке ресурсозбереження? Які існують трактування поняття «ресурсозбереження»?
- 2) Основні цілі і завдання ресурсозбереження.
- 3) Функції ресурсозбереження.
- 4) Сутність ресурсозбереження.
- 5) Чим обумовлена необхідність ресурсозбереження в галузі?
- 6) Який шлях ресурсозбереження кращий в сучасних умовах?
- 7) Яка соціальна роль ресурсозбереження?